

מפתח מידות ומשקלות

מפתח זה, העשוי לכל ספר משנה תורה, כולל גם הגדרות מפירוש המשנה של הרמב"ם. לא נכללו שיעורים שמשמעותם מקומית (כגון כל שיעורי ההוצאה בשבת וכו').

◆ כללים

(שבת יז, לו). אך כאמור, באופן כללי המידות בעלות הערכה כללית (ראה למשל איור הרמב"ם בהלכות טומאת מת יב, ח).

הבחנה בין נפח ומשקל: "וכמה שיעור חלה... כגוף הביצה הבינונית, לא כמשקלה". פעמים ימיר הרמב"ם את הנפח למשקל מים, שמשקלו הסגולי 1 גרם לסמ"ק, או ליין, שמשקלו הסגולי קרוב ל-1 (חמץ ומצה ה, יב; עירובין א, יב; פה"מ פאה ח, ה).

נפח אוורירי: הישוב הנפח הוא על פי החלל שנתפס, ללא תלות בצפיפות החומר "בין לטומאה חמורה, בין לטומאה קלה, בין לאיסור" (טומאת אוכלין ד, ג; פה"מ טהרות ג, ד; שבת יח, כה).

לזכור: "ואלו השיעורין שאדם צריך לזכור אותן תמיד" (עירובין א, יג).

השוואה למידות ימינו: את רוב המידות במפתח זה ניתן לחשב במידות ימינו באמצעות השיעורים הבאים (מתוך פירוש הר"י קאפח בהלכות ערובין א, יד, ופירוש יד פשוטה בעירובין פ"א ובשקלים פ"א): אצבע: כ-2 ס"מ. אמה: כ-50 ס"מ. לוג: כ-300 סמ"ק. דינר: 4.23 גרם בדיוק.

הלכה למשה מסיני: התוקף והמקור - "וכל השיעורין ומחלקותיהן, הלכה למשה מסיני" (מאכלות אסורות ב, א).

מידות מעשיות: הרמב"ם מדד מעשית את המידות (כגון: רוחב הגודל בשעורות) כדי לתרגמן למידות ימיו. אף על פי כן, המידות הם בקירוב וממוצעות לאדם בינוני: "שעורות בינוניות", "ביצה בינונית", "באדם בינוני" וכו' (ס"ת ט, ט; שבת ח, ה; שביית עשור ב, א).

הערכה טבעית: "הדבר מסור למראית עינו של אדם שביצה זו בינונית לא גדולה ולא קטנה". וכן: "והרימון שאמרו - בינוני, לא גדול ולא קטן, לפי דעתו שלרואה" (פה"מ כלים יז, ו; כלים ו, ב).

חשבונות מקורבים: גם חישובים בעלי הקשר הנדסי, נעשים בקירוב (תוך עיגול המספר), לא מתוך חוסר ידיעה, אלא משום שאין כל דרך להגיע לדיוק מוחלט. כך הוא יחס רדיוס המעגל להיקפו, π - מספר שאיננו רציונלי (טומאת מת יב, ח - כולל ציור; וראה פה"מ עירובין א, ה).

להחמיר: טווח הדיוק במדידות משמש בכלאים בסוכה ובשבת לחומרא: לעתים למידה הפחותה ולעתים למידה היתרה

◆ מידות אורך

רֹחַב מְמוּצַע שֶׁל בֹּהֵן הַיָּד. וְהוּא רֹחַב שֶׁבַע שְׁעוֹרוֹת בִּינוּיּוֹת זוּ בְּצַד זוּ בְּרוּחָק, וְכַאֲרוֹךְ שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת בְּרוּחָק.	שבת יז, לו; ספר תורה ט, ט	אַצְבָּע, רֹחַב הַגִּזְדָּל
שְׁתֵּי אַצְבָּעוֹת. שִׁישִׁית זֶרֶת.	שבת ט, יח; פה"מ ערלה ג, ב; שבת יג, ד; כלים יג, ד	מְלֹא הַסִּיט
אַרְבַּע אַצְבָּעוֹת.	ספר תורה ט, ט	טֶפַח
כְּדֵי לְמַתוּחַ מִן בֹּהֵן שֶׁל יָד עַד הָאַצְבָּע הָרִאשׁוֹנָה, כְּשִׁפְתַח בִּינְיָהֵן בְּכָל כּוּחוֹ, וְהוּא קְרוֹב לְשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי זֶרֶת. כְּשְׁנֵי טַפְחִים.	שבת ט, ז; ט, י	רֹחַב הַסִּיט
חֲצִי אַמָּה. שְׁלוֹשָׁה טַפְחִים.	כלי המקדש ט, ו	זֶרֶת
שִׁישָׁה טַפְחִים.	שבת יז, לו	אַמָּה
2,000 אַמָּה.	רוצח יג, ו	מֵיל
אַרְבַּעַה מֵילִין.	תפילה ד, ב	פָּרְסָה
חֲמִישָׁה עֶשֶׂר מֵיל. וְזֶהוּ מֵהַלֵּךְ חֲצִי יוֹם בְּנַחַת.	קרבן פסח ה, ט	דָּרֶךְ רְחוֹקָה
30 מֵיל.	אבל ז, ד; וראה קרבן פסח ה, ט	מֵהַלֵּךְ יוֹם אָחָד